

SĂPĂTURI ARHEOLOGICE LA TURENI (JUD. CLUJ). CAMPANIA 1993

Cercetările etno-arheologice au început în zona Tureni — Sândulești (jud. Cluj) cu prilejul unor proiecte cu caracter economico-industrial, în anul 1984. Cu această ocazie, au fost identificate o serie de obiective arheologice, începând de la neolitic până la epoca contemporană (LAZAROVICI — KALMAR 1985—1986, 732—738). În urma periegezelor s-au descoperit mai mulți tumuli pe crestele sau pe pantele Munților Petrindului. Cel mai mare (nr. 1 = *Tumulul Mare*) se află în apropiere de intersecția dintre șoseaua Turda — Micești (sub cariera Sândulești) cu drumul comunal Tureni — Sândulești. Locul este dominant, cu o vizibilitate perfectă spre șoseaua Turda — Cluj-Napoca, iar în zilele senine până la castrul roman din Turda. Această poziție dominantă a determinat, poate, construirea pe tumulul preistoric al unui turn de pază în epoca romană, care să supravegheze drumul ce lega orașul *Potaissa* de *villae-le rusticae* din zona Micești. În Evul Mediu, aici, s-a montat o spânzurătoare, de unde provine și denumirea locală, de „*La Furci*“ („*Akasztófa*“).

Săpăturile arheologice la acest tumul au început după ce s-au efectuat prospectări cu magnetometrul cu protoni și cu radiații gamma (MORARIU — JALOBEANU 1985—1986, 432—438; LAZAROVICI — MAXIM 1993; 1994). Măsurătorile au relevat existența unor ringuri de piatră dispuse, oarecum, circular. Dimensiunile tumulului (diametru de 40 m, iar înălțimea de circa 4—5 m) au determinat cercetarea eșalonată în mai multe campanii, timp în care s-au efectuat investigații și la alți tumuli mai mici din Munții Petrindului, ori s-au publicat rezultatele cercetărilor efectuate de N. Vlassa în Cheile Aiudului (VLASSA — TAKACS — LAZAROVICI 1985—1986, 59—78). Tumulul de la Tureni a fost cercetat, în timpul campaniilor arheologice, și de specialiști pedologi (LAZAROVICI — PICIU 1987—1988, 925—935) și fizicieni (DRAGOMIR — LAZAROVICI — TÂRNOVAN 1987—1988, 919—924). Unele rezultate ale acestor cercetări au fost publicate (LAZAROVICI — KALMAR — MAXIM 1987—1988, 949—966; 1987—1988a, 997—1010) sau prezentate cu diferite ocazii (LAZAROVICI — MAXIM 1993; 1994). Săpăturile efectuate în primii ani, au dus la descoperirea unor pseudoconstrucții din zid sec (pl. 18) ori a unor amenajări sumare, sub formă de cistă, acoperite cu lespezi de piatră. Situația din primul cadran săpat nu a fost prea clară, iar tehnica de săpare nu a fost cea adecvată pentru surprinderea unor detalii de „construcție“. Acest cadran nu a fost încă epuizat, urmând ca în campaniile viitoare să se cerceteze porțiunea dinspre vest și zonele de sub acele amenajări de pietre pentru a se surprinde eventuale gropi.

În anul 1993 atenția s-a concentrat asupra delimitării tumulului în cadranul IV. În urma studierii minuțioase a pietrelor din manta s-au

identificat cele care erau *in situ* și cele din poziția secundară. Observațiile au dus la delimitarea tumulului pe o porțiune de 8 m (pl. 19). În această zonă s-au descoperit pietre mari, care au fost înfipite vertical în sol la marginea unei construcții, ce se termina în trepte, formate din lespezi uniforme de mari dimensiuni, puse pe orizontală. De la aceste trepte porneau spre vârf altele, delimitate de pietre așezate vertical, formând scări, la marginea tumulului. Lespezile orizontale nu s-au păstrat pe lungimea întregului cadran, dar pietrele verticale, de marcă a limitei tumulului, indică același gen de construcție pe tot arcu de cerc din cadranul IV. Intervențiile ulterioare construirii tumulului, cum ar fi înmormântările secundare, turnul de pază și semnalizare roman, spânzurașoara și cuiburile de tragere în cel de-al doilea război mondial, au bulversat în unele zone situația stratigrafică. Viitoarele cercetări interdisciplinare de studiere a pozițiilor pietrelor, observații efectuate de arheolog, geolog și arhitect vor duce, poate, la clarificarea modului de construcție a tumulului.

Paralel cu cercetarea *Tumulului Mare* de la Tureni s-au efectuat săpături arheologice în tumul nr. 2 din Petreștii de Sus — „*La Grădini*” și în tumul din Cheile Turzii, „*Sulihegy*”. Acești tumuli sunt de dimensiuni mai mici și au un alt sistem de construcție.

Prospecțiunile cu magnetometrul cu protoni și cele de măsurare a rezistivității electrice a solului au relevat existența unor anomalii semnificative la tumulii de mari dimensiuni în comparație cu cele obținute la tumulii mai mici (MORARIU — JALOBEANU 1985—1986; DRAGOMIR — LAZAROVICI — TÂRNOVAN 1987—1988, 919—924).

Analogiile cele mai apropiate pentru tehnica de construire a *Tumulului Mare* de la Tureni sunt în Clisura Dunării, la Ieșelnița, unde a fost cercetat un tumul prin diferite metode (secțiuni, carioaj, suprafețe). Astfel s-a urmărit tehnica de dispunere a pietrelor în tumul, observându-se un sistem de construcție octogonală (informație Gh. Lazarovici).

Tumulul Mare de la Tureni poate fi datat, în această fază a cercetărilor, în ultima etapă a culturii Coțofeni, când începe ridicarea tumulului, iar durata lui de funcționare nu se poate încă preciza.

ZOIA MAXIM

PRESCURTĂRI BIBLIOGRAFICE

- DRAGOMIR — LAZAROVICI — TÂRNOVAN 1987—1988 — Nicolae Dragomir, Gheorghe Lazarovici, Ion Târnovan, *Măsurarea rezistivității în tumulul de la Tureni*, ActaMN, XXIV—XXV, p. 919—924.
- LAZAROVICI — KALMAR 1985—1986 — Gheorghe Lazarovici, Zoia Kalmar, *Prospecțiuni și cercetări arheologice de salvare pe teritoriul municipiului și județului Cluj*, ActaMN, XXII—XXIII, p. 723—752.
- LAZAROVICI — KALMAR — MAXIM 1987—1988 — Gheorghe Lazarovici, Zoia Maxim, *Săpături arheologice de salvare și cercetări etno-arheologice*